

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Харчова промисловість України, завжди вважалася пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, яка здатна забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й світового також. Різноманітність, тобто необхідний мінімум, який здатний забезпечити здорове функціонування людського організму, доступність харчових продуктів, їх якість та екологічність впливають на рівень продовольчої безпеки держави та виступають індикаторами її соціальної стабільності.

Дослідження, які ведуться на сучасному етапі розвитку харчової промисловості відображені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Методичні підходи щодо оцінки ефективності розвитку харчової промисловості викладено в наукових працях П.П. Борщевського, М.П. Бутка, В.М. Геєця, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковського, С.П. Кошелюка, М.Ф. Крапивка, Ю.П. Лебединського, А.С. Лисецького, Л.В. Опацького, П.Т. Саблука, М.П. Сичевського, Л.Г. Чернюк та інших вчених. Але необхідно відзначити, що єдиної загальноприйнятої методики оцінки розвитку та трансформаційних процесів, що відбуваються в умовах посилення інтеграції немає.

Метою статті є аналіз сучасного стану та характерних тенденцій розвитку вітчизняної харчової промисловості, виявлення проблем та окреслення напрямів розвитку галузі.

Харчова промисловість України включає в себе понад 40 різноманітних галузей виробництва: борошномельно-круп'яну, цукрову, спиртову, пивоварну, хлібопекарську, кондитерську, молочну, рибну, крохмально-мелясну, лікеро-горілчану, макаронну, м'ясну, олійно-жирову, виноробну, консервну, соляну, овочеву тощо. Крім харчосмакової продукції, також випускає добрива, комбікорми, тютюнові, косметичні вироби, мило тощо.

До складу харчової промисловості України входять тисячі великих, середніх і малих підприємств різної форми власності, як державної так і приватної, які виробляють майже 20% від загального обсягу промислової продукції. Найбільшу частину реалізованої продукції становлять напої, м'ясні молочні продукти, тютюнові вироби, хлібі хлібобулочні вироби, жири.

Сучасний етап розвитку нашої країни характеризується низкою складних в більшості негативних економічних тенденцій розвитку для всього народного господарства України, і особливо для харчової промисловості, оскільки ця галузь дуже залежить від інших галузей - машинобудівної, хімічної, нафтопереробної та особливо від платоспроможності населення. Питома вага цієї галузі в структурі виробництва предметів споживання сягає 52,8%, у загальному обсязі промислової продукції - 16,3%, а продукції агропромислового комплексу - 33,5%. Продовольчі товари становлять 68,1% загального виробництва товарів народного споживання та 61,5% у структурі особистого споживання матеріальних благ населенням країни[2].

Факторами розміщення харчової промисловості, вважаються сировинний та споживчий. Залежно від дії основних факторів галузі первинної переробки сільськогосподарської сировини діє така класифікація факторів розміщення підприємств харчової промисловості[1]:

- галузі харчової промисловості, які орієнтуються на джерела сировини: цукрова, консервна, крохмале-патокова, олійна;
- галузі які тяжіють до місць споживання готової продукції: молочна, кондитерська;
- одночасно орієнтуються і на сировину, і на споживача: м'ясна, борошномельно-круп'яна.

Також для розміщення харчової промисловості характерною є спеціалізація за стадіями технологічного циклу, коли перші з них наближені до сировини, а подальші- до споживача. Наприклад овочеконсервна галузь: виробництво пульпи з

томатів безпосередньо у сільськогосподарському районі та виготовлення з неї пасти, соків у центрі споживання[2].

Для аналізу розвитку харчової промисловості використовували показники, які відображають рівень розвитку харчової промисловості регіонів, значущість у структурі промислового виробництва, показники виробництва окремих видів продукції даної галузі на душу населення та показники споживання домогосподарствами основних продуктів харчування.

В результаті дослідження на підставі аналізу статистичних даних[4], та опрацювання літературних джерел, було виявлено та згруповано п'ять груп регіонів, які вирізняються особливостями розвитку харчової промисловості.

Регіони, які мають досить високий обсяг виробництва продукції харчової промисловості, та швидкі темпи зростання значущості даної галузі у структурі промислового виробництва до цих регіонів відносяться: Вінницька, Миколаївська, Харківська та Чернігівська області, особливо високі у Вінницькій та Чернігівській областях, а також найвищими душевими показниками виробництва окремих видів продукції харчової промисловості та їх споживання. У цих регіонах сформувалося найбільш оптимальне співвідношення між виробництвом та споживанням продукції харчової промисловості.

До другої групи регіонів, що виявилася найбільш чисельною, оскільки до неї увійшло 12 областей. Дану групу сформували, як індустріальні області Придніпров'я (Дніпропетровська), так і типово аграрні регіони такі, як Волинська чи Тернопільська області. Головними формуючими ознаками даної групи є відносно низька частка харчової промисловості у структурі економіки регіонів і низькі обсяги споживання домогосподарствами основних продуктів харчування.

Третю групу склали Кіровоградська, Полтавська та Черкаська області, які характеризуються найвищими в Україні обсягами виробництва продукції харчової промисловості, швидкими темпами зростання її значущості у структурі економіки цих регіонів і високими позитивними трендами нарощування обсягів виробництва

окремих видів продукції харчової промисловості. У регіонах спостерігається найбільший дисбаланс на ринку продовольчих товарів, який склався не за рахунок низьких обсягів споживання продуктів харчування, а за рахунок їх значного виробництва. Їх можна назвати регіонами-донорами виробництва продукції харчової промисловості.

Четверту групу сформував лише один регіон—це Київська область. Така ситуація не є випадковою, оскільки на Київську область (разом з Києвом) припадає майже 20% загальнодержавного виробництва продукції харчової промисловості. Цей регіон є одним із лідерів за обсягами споживання окремих видів продукції агропромислового комплексу [3].

До п'ятої групи увійшли чотири регіони Західної України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області), які характеризуються незначними обсягами виробництва продукції харчової промисловості та найнижчою в Україні часткою даної галузі у структурі промислового виробництва цих регіонів.

Західний регіон України має відносно низький рівень розвитку харчової промисловості, це пояснюється насамперед обмеженою сировинною базою через несприятливі природні передумови для розвитку сільського господарства. Як і в областях третьої групи, тут мають місце найбільші диспропорції між виробництвом та споживанням продовольчих товарів. Проте, на відміну від регіонів третьої групи, у західних регіонах України вони сформувалися за рахунок низьких обсягів виробництва при відносно високих показниках споживання продукції харчової промисловості.

Проаналізувавши основні показники розвитку харчової промисловості в останні декілька років можна зазначити, що харчова промисловість є достатньо перспективною та конкурентоздатною галуззю.

Література

1. Бутко М.П. Розвиток харчової промисловості в регіональних господарських системах України /М.П. Бутко, А.Г. Ясько //Агросвіт № 9. — 2010. С 12-13.
2. Сичевський М.П. Формування національної продовольчої системи на засадах незалежності / М.П. Сичевський// Вісник аграрної науки. – 2016. – №1. – С. 11–18.
3. Регіональний розвиток харчової промисловості України [Електронний ресурс]//Режим доступу: http://5ka.su/ref/inostranniy/4_object56590.html.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] //Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> .
5. Топчієв О. Г. Методологічні засади геопланування регіонів /О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, А. М. Шашеро // Український географічний журнал. – 2010. – № 1(69). – С. 23-31.
6. Топчієв О.Г. Планування територій: Навч. посібник. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 268 с.
7. Пилипенко І. О. Методи та методики суспільно-географічних досліджень: Навч. посібник. / І.О. Пилипенко, Д.С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 156 с.
8. Саркісов А. Ю. Особливості формування агропромислових кластерів на території Херсонської області / А. Ю. Саркісов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки. – Херсон, 2016. – № 4. – С. 53-60.